

WENEN

Stichting het Panorama

14 tot en met 18 september 2022

INHOUD

ALGEMEEN	
de Panorama formule	4
deelnemers	5
reis en verblijf	6
projectenlijst	7
kaarten	8
INLEIDING	
Wenen city	13
Coole parken en straten	14
Kleuren en Kaffeehaus	15
WOENSDAG 14 SEPTEMBER: SEESTADT ASPERN	16
heenreis AMSTERDAM - WENEN	
inchecken hotel	
SEESTADT ASPERN	
met de metro en te voet	
DONDERDAG 15 SEPTEMBER: ALTSTAD	32
te voet	
gezamenijk diner	
VRIJDAG 16 SEPTEMBER: VAN OOST NAAR WEST	46
te fiets	
ZATERDAG 17 SEPTEMBER: LANGS DE DONAU	64
te fiets	
ZONDAG 18 SEPTEMBER: VRIJ PROGRAMMA	81
terugreis WENEN - AMSTERDAM	
BUREAUS EN CONTACTEN	82
eten&drinken	86
oostenrijkse specialiteiten	87
moeilijke woorden	88
bronnen	89
colofon	

DE PANORAMA FORMULE

De excursies van de Stichting het Panorama - voor en door landschapsarchitecten - staan in het teken van hedendaagse ontwikkelingen in ons vakgebied. We bekijken op deze 22e Panorama excursie, projecten van onze Weense collega's. Bij voorkeur krijgen we toelichtingen op locatie of op de bureau's. De excursiegids **Wenen 2022** is daarom redelijk beknopt. Van onze Weense vakgenoten horen we achtergronden en motieven en worden kennis en ideeën uitgewisseld.

De deelnemers die al eerder meegingen weten het: we hebben een vol programma waarmee we ook met een zekere flexibiliteit omspringen. Wenen is een enorm uitgestrekte stad met bijna 2 miljoen inwoners.

Nagenieten doen we ook:

We schrijven allemaal na afloop een beschouwing in tekst en/of beeld over een project, karakteristiek of opvallend fenomeen en nemen dit op in het Panorama-boekje: **Review Wenen 2022**.

Op de reunie die we in het najaar gaan houden, bekijken we onze mooiste foto's. Alle beschouwingen van de deelnemers zijn dan door ons gebundeld in de review zodat iedereen het boekje 'Review Wenen 2022' krijgt. Dit document wordt, net als de excursiegids, op de website van het Panorama geplaatst: www.hetpanorama.nl.

Voor nu veel plezier met het lezen van de gids en natuurlijk tot op de excursie zelf!

Wim, Vibeke en Karin

DEELNEMERS

NAAM

Geert A
Ed J
Karien B
Ank B
Mercè M
Anneke C
Titia H
Nan H
Anneke N
Judith P
Joost R
Gienie S
Sandra S
Wim W
Xiaoyu X
Dominic Z
Mark B
Patricia D
Ine E
Kim K
Marjo K
Martien O
Annemarie V
Roel van W
Ellen B

.....

ORGANISATIE

NAAM
Karin E
Wim K
Vibeke S

REIS EN VERBLIJF

WOENSDAG 14 september

Op eigen gelegenheid naar Amsterdam Schiphol.

09.45 aanwezig op Amsterdam Schiphol

Amsterdam - Wenen: **vlucht KL 1845 11.45 - 13.30 (alleen handbagage)**

Flughafen Wien - Hauptbahnhof Wien: **trein VAL1 14.15 - 14.40**

Naar Motel One Hauptbahnhof lopen (200m), Gerhard-Bronner-Straße 11, 1100 Wenen

Gültig ab 01.07.2022. Fahrpländeränderungen vorbehalten.

VAL 1 Flughafen Wien ← - Wien Hauptbahnhof →		Täglich														
Fahrnummer		1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187
Fuhren		201	203	205	207	209	211	213	215	217	219	221	223	225	227	229
Nr.	Fuhren															
1	Flughafen Wien Busterminal → ab	6:15	7:15	8:15	9:15	10:15	11:15	12:15	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15	18:15	19:15	20:15
4	Wien Hof Süd (Am Hauptbahnhof) → ab	6:40	7:40	8:40	9:40	10:40	11:40	12:40	13:40	14:40	15:40	16:40	17:40	18:40	19:40	20:40
7	Wien Westbahnhof (Europaplatz) → ab	6:55	7:55	8:55	9:55	10:55	11:55	12:55	13:55	14:55	15:55	16:55	17:55	18:55	19:55	20:55

ZONDAG 18 september

Ochtend vrij (let op: check voor 11.00 uit).

11.00 lopen naar Hauptbahnhof Wien

Hauptbahnhof Wien - Flughafen Wien: **trein VAL1 11.45 - 12.10**

Wenen - Amsterdam: **vlucht KL 1846 14.15 - 16.10 (alleen handbagage)**

VAL 1 Wien Westbahnhof → - Wien Hauptbahnhof → - Flughafen Wien ←		Täglich														
Fahrnummer		1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187
Fuhren		218	220	222	224	226	228	230	232	234	236	238	240	242	244	246
Nr.	Fuhren															
1	Wien Westbahnhof (Europaplatz) → ab	4:00	4:30	5:30	6:30	7:30	8:30	9:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30
2	Wien Hof Süd (Am Hauptbahnhof) → ab	4:15	4:45	5:45	6:45	7:45	8:45	9:45	10:45	11:45	12:45	13:45	14:45	15:45	16:45	17:45
5	Flughafen Wien Busterminal → ab	4:40	5:10	6:10	7:10	8:10	9:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10	17:10	18:10

PROJECTEN

WOENSDAG 14 september

te voet + metro: Seestadt Aspern

- Hauptbahnhof
- Seestadt Aspern
toelichting Barbara Volker
- Centraler See
- Hannah Arendt Park
- Wooden Housing
- Hermine Dasovsky Platz
- Elinor Ostrom Park

DONDERDAG 15 september

te voet: binnenstad

- Belverderegarten
- Ringstrasse
- Stephansplatz
- Judenplatz
- Schwimmende Garten
- Uniq Tower
- Prater
- WU Campus
- Viertel Zwei Krieauw
- Hundertwasserhouse
- Stadtpark
- Botanische Tuin
gezamenlijk diner

VRIJDAG 16 september

te fiets: van oost naar west

- Fair square North
- Austria Campus
bureaupresentatie Yewo
- Victor Franckle Park
- Yppenplatz
- Joseph Strauss Park
- Thaliastrasse
toelichting Roland Barthofer
- Museumkwartier
- Wientalterrassen
- Bruno Kreisky Park
- Maria Hilferstrasse
- IKEA City Center
- Westbahnhofpark
- Schonbrunn (*alternatief: WerkbundSiedlung*)

ZATERDAG 17 september

te fiets: langs de Donau

- Helmut Zilk Park
- Park Monte Laa
- Robert Hochnerpark
- Gasometer
- Donau Insel
toelichting Lilli Licka
- Donau City
- Donaupark (IGA 1964)
- Friedrich Engels hof
- Karl Marxhof
- Augarten
- Nordbahnhof + Stadtwildnis
- Rudolf Bednar Park

ZONDAG 18 september

te voet: vrij programma

KAARTEN

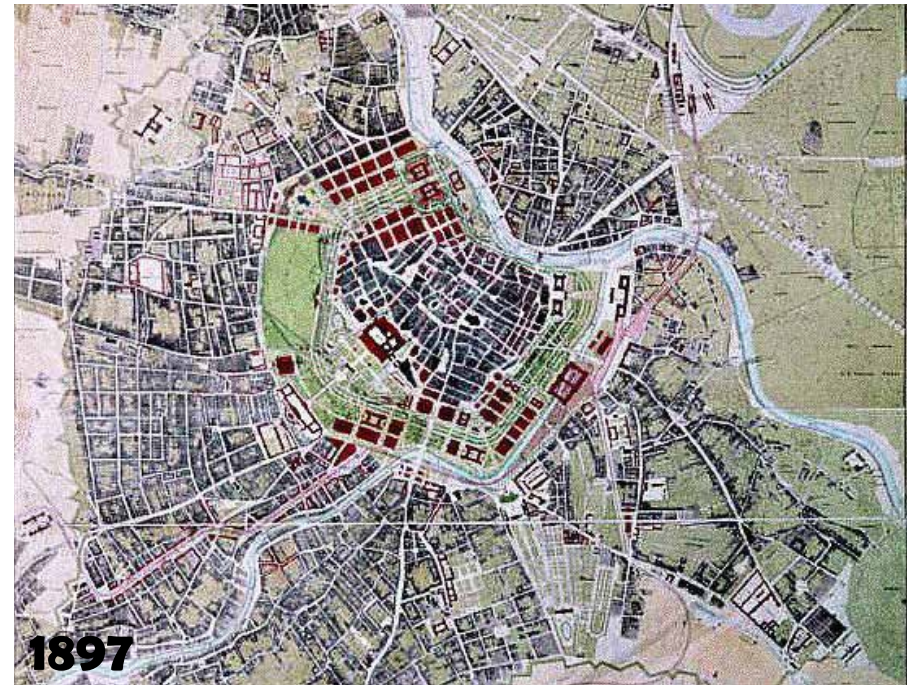
← Stadsplattegrond
Openbaar vervoer ↓

Motel One

1790

1897

1844

2000

INLEIDING

Jugendstilgebouwen binnen het moderne U-bahnnetwerk

Langs het Donaukanaal voel je de erfenis van de belangrijkste architect van Wenen. Langs de weg krijg je een eerste indruk van de beroemde jugendstilarchitectuur van Otto Wagner: de U-bahnstations Roßauer Lände en Friedensbrücke werden in het begin van de 20e eeuw gebouwd naar ontwerpen van deze invloedrijke stedenbouwkundige.

Traditioneel en modern

In het historische centrum van Wenen staan de traditionele en moderne architectuur op bijzondere wijze naast elkaar. Aan de ene kant bijvoorbeeld de gotische Stephansdom. Daar tegenover het moderne Haas Haus, dat helemaal uit glas en staal bestaat. Dan de Hofburg, het keizerlijke, luisterrijke centrum van de Donaumonarchie. Vis-à-vis het Looshaus, een van de symbolen van de Wiener Moderne. Niet ver daarvandaan vinden we de wereldberoemde Staatsopera.

Huiskamer – midden in Wenen

Tussen het Kunsthistorisch museum en het Natuurhistorisch museum herken je direct het keizerlijke verleden. Daar vlakbij kun je een bijzondere mengeling van geschiedenis en de moderne tijdsgeest bewonderen in het MuseumsQuartier. Het complex, dat 100 jaar geleden nog deel uitmaakte van de keizerlijke hofstallen, werd met behulp van moderne architectuur tot nieuw leven gewekt. De binnentuin heeft nu de vorm van een moderne, stedelijke huiskamer gekregen, omringd door historische en moderne gebouwen zoals het Leopold Museum en het Museum voor moderne kunst. Het MuseumsQuartier is daardoor een van de levendigste plekken in Wenen.

Dat Wenen zo veel culturen in zich verenigt, is te danken aan het grootse verleden van de stad. De erfenis van het Habsburgse Rijk is terug te vinden in talrijke keizerlijke gebouwen, waaronder twee bijzonder indrukwekkende slotcomplexen: het schitterende Schloss Schönbrunn met de uitgebreide kasteeltuin en de Gloriette was vroeger de zomerresidentie van het keizerlijk hof. Ook Schloss Belvedere, de voormalige residentie van de Oostenrijkse veldheer Prins Eugène von Savoyen, vormt met zijn schitterende vertrekken en het uitnodigende park ook een indrukwekkend voorbeeld van de keizerlijke architectuur.

Als je meer van modern houdt, is Donau City de juiste plek voor jou. De wijk wordt ook wel 'Vienna DC' genoemd. Hier rijzen glazen torens hoog op naar de hemel, hier bevind je je in het moderne centrum van Wenen waar de moderne architectuur, met glas, staal en beton regeert.

Wenen City

Eine neue, Identität für die Wiener City: ein robuster, aber subtiler und eleganter Hintergrund für das Wohnzimmer der Stadt. Das Konzept der »Notationen« sieht zwei Belagsmuster als abstrakte Matrix für gerichtete (Kärntnerstraße, Graben) und ungerichtete (Stephansplatz) Oberflächen. verschiedenfarbige graue Grundplatten (Notenzeilen) aus Granit in Kombination mit Sonderfarben in Form von Linien und abstrakten Kreuzen. In der Kärntnerstraße wurden neue Bäume (magnolia kobus) gepflanzt, um die sich großzügig dimensionierte Sitzdecks aus Holz schmiegen. Die dazwischenliegenden Schanigärten wurden redimensioniert und restrukturiert, um mehr Platz, Gehkomfort und Übersichtlichkeit für alle Benutzer zu schaffen.

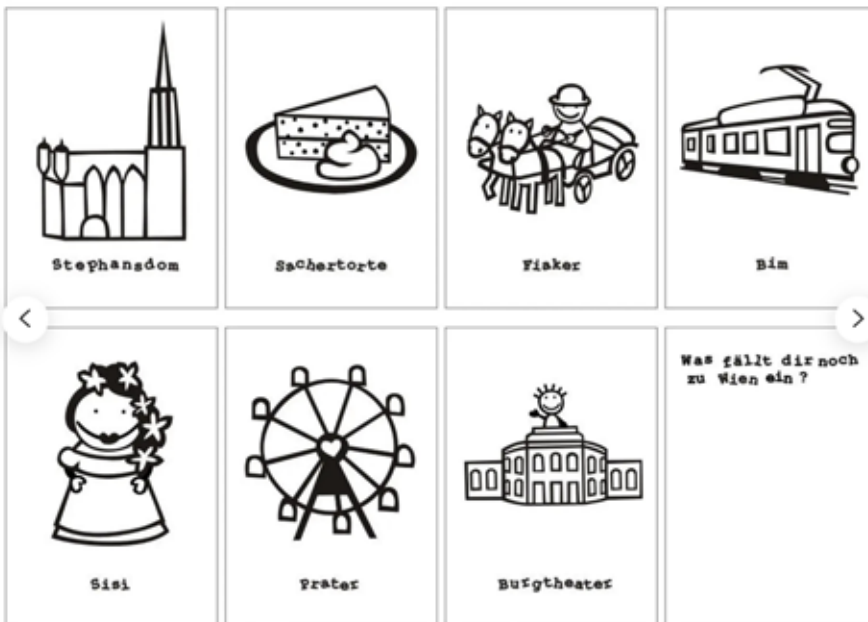
De kleuren van Wenen

“Habsburgs gelb”: traditionele oker-geel uit de baroktijd tot in de 20e eeuw. Het kenmerk van de monarchie en de kleur van paleizen, stations en regeringsgebouwen. Later ook gebruikt voor kloosters, villa's, burgerwoningen, boerderijen etc. Ook wel “Schonbrunn gelb” genoemd.

“Vienna rot”: In de jaren 20 van de 20e eeuw, was rood de kleur van de sociaal-democratische regering. Gebruikt voor m.n. woningcomplexen en ziekenhuizen in die tijd. Zoals de Karl Marx hof, Sandleitenhof en Friedrich Engels hof.

De opgave: coole parken en droge straten

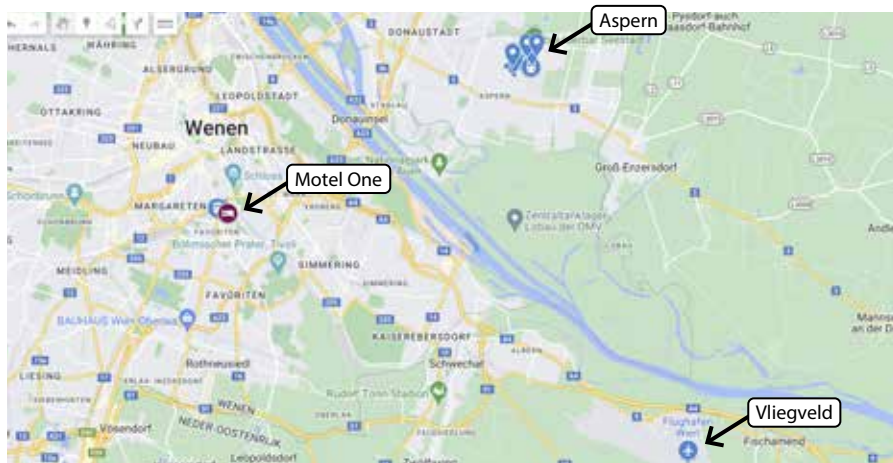
Hitteplan

Wenen heeft een “hitteplan”. Het klimaat verandert in extremen. Het wordt steeds warmer. Met name in de stad. Dat is niet goed voor de gezondheid van de bevolking. Vooral in de dicht bebouwde binnenstad ontstaan “warmte-eilanden”. Voor de bewoners kan dit een grote belasting zijn en zelfs aantasting van de gezondheid betekenen. Voor de bomen in de stad kan hitte m.n. ook 's nachts ook een groot nadelig effect hebben. En als de stadsbomen uitdrogen en afsterven wordt het nog warmer in de stad.

De maatregelen die de stad Wenen onder andere neemt zijn;

- meer bomen aanplanten tbv schaduwwerking en verkoeling voor de inwoners;
- nieuwe parken aanleggen (ca 40 ha)
- drinkfonteinen en vernevelaars plaatsen
- nieuwe bomen aanplanten volgens het Schwammstadt principe: met ondergrondse waterbufferruimte onder bomen en beplanting wordt deze plantwijze in Seestadt Aspern al uitgevoerd.
- tegen wateroverlast van wolkbreken: omdat de meeste harde oppervlaktes in de stad geen water doorlaten (beton, asfalt e.d.), kunnen overstromingen ontstaan. Het regenwater wordt daarom ook opgeslagen in speciaal aangelegde moerasge- bieden, vijvers en ondergrondse waterbuffers.

locaties vliegveld, Hauptbahnhof + hotel en Aspern

woensdagmiddag wandeling door Seestadt Aspern

WOENSDAG 14 SEPTEMBER

lopen 5 km

Motel One Wenen-Hauptbahnhof
Gerhard-Bronner-Straße 11
1100 Wenen

13.30 Aankomst op vliegveld in Wenen
14.15 met trein VAL1 naar Hauptbahnhof
15.00 Inchecken Motel One
15.45 Te voet naar Hauptbahnhof

1. Hauptbahnhof

16.00 Metro naar Seestadt

WANDELEN IN SEESTADT ASPERN

2. **Seestadt Aspern**
17.00 toelichting van landschapsarchitect Barbara Volker/ Aspern Development
3. **Centraler See**
4. **Hannah Arendt Park**
5. **Wooden Housing**
6. **Hermine Dasovsky Platz**
7. **Elinor Ostrom Park**

MOTEL ONE WIEN HAUPTBAHNHOF

ADRES EN CONTACT
Motel One Wenen-Hauptbahnhof
Gerhard-Bronner-Straße 11
1100 Wenen

+43 1 6020000
wien-hauptbahnhof@motel-one.com

1. Hauptbahnhof Wien

architecten: Atelier Albert Wimmer en Ernst Hoffmann, Architect Theo Hots, 2017

Twee oude kopstations zijn opgeheven waardoor de bouw van nieuwe kantoren, een park (21. Helmut Zilk park) en woningen gerealiseerd konden worden.

Er is nu ook 15 x per dag een directe verbinding met de Weense luchthaven (Flughafen Wien) via de City- Airport Train (CAT).

2. Seestadt Aspern, 240 ha

Masterplan: Johannes Tovatt, Stockholm, 2007 ; Public space: Gehl architects

Seestadt Aspern is een van Europa's grootste ontwikkelingsgebieden (240 ha) op het terrein van een voormalig vliegveld. In 2009 startte de bouw; in 2013 ging de U-bahn rijden. Uiteindelijk zullen er ca 20.000 mensen wonen.

In order to make the public space attractive for the people who are supposed to live and work in Seestadt,

the Danish open space planner Gehl Architects and the municipal department created a planning manual for public space. The planning manual is based on the idea that public life is a commodity that needs to be concentrated on important axes. Designed as a city of short distances, Seestadt gives priority to pedestrians and cyclists and brings together living, working, education, culture, shopping and leisure.

The geographical center of the Seestadt is a five-hectare lake in a nine-hectare park. The lake is fed from groundwater. The public space (streets, squares and parks) takes up 50% of the total area of this urban development area. The 'Ringstrasse' is the main traffic axis and called : Sonnallee.

Helaas is het er momenteel 's zomers vaak veel te warm en voorlopig staan er alleen nog maar heel kleine bomen. Maar gelukkig wordt het **Sponge City** principe toegepast. Onder de verharding van straten, parkeerplaatsen en trottoirs, zijn systemen aangelegd met grof grind waar water in opgeslagen kan worden voor de beplanting in droge periodes. En tevens is hier ruimte om zeer grote regenbuien op te vangen.

Sponge city: Schwammstadt

A Sponge city principle for Smart Cities: Smart Soil for Healthy Trees and Urban Climate in Balance.

Think about how to handle rainwater and improve the microclimate! It is therefore not surprising that here, in Schwammstadt Aspern, a field of experimentation is being opened up for the city of tomorrow.

The Schwammstadt ("Sponge City") principle ensures that trees are supplied with sufficient water even in very hot weather and long periods of drought. This is made possible by an ingenious system in which sufficient ballast is created underneath the paved surfaces in the road space to store rainwater.

A sponge city is an urban area which **also** has been designed to cope with excess rainfall using a variety of techniques. Existing urban areas often have to deal with flooding caused by heavy rain, high tides or swollen rivers. Sponge city design can mitigate or prevent such events by providing the area with the ability to naturally absorb the water.

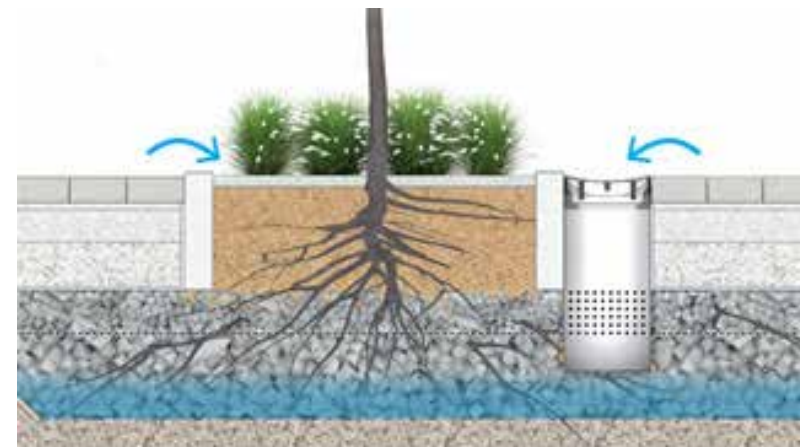
Simply reducing the number of hard surfaces and increasing the amount of absorbent land, particularly green space, can make a significant difference in reducing the severity and frequency of flooding events. Supplementing this approach with efficient channelling and storage systems can help to counter the frequency of water shortages, which can be particularly acute in large cities.

Other measures can include:

- The provision of rooftop green spaces.
- The storage and harvesting of rain-water.
- Building roads with porous surface materials.
- The use of water-intensive plants and trees.
- Creating land basins to hold excess water.
- Introducing more ponds and lakes which can hold some of the excess water.

Landscape architect Prof. Stefan Schmidt of the Federal College and Research Institute for Horticulture at Vienna – Schönbrunn, brought the idea for a solution from Scandinavia to Austria: he is researching the "sponge city" system: according to this system, roads are given a substructure with a substrate that offers trees about 30% hollow spaces and can store water. Local rock types can be used as substrate.

In Seestadt Aspern Vienna, an underground sponge structure is planned in the neighborhood of Seebogen.

3. Centraler See Park

ontwerp: Treibhaus LA Berlin, Lavaland LA Berlin, 3:0 landschaftsarchitectur

4,8 hectare groot: Das Herzstück der Seestadt Aspern ist der ca. 50.000 m² große See im fast ebenso großen Park. Der parklandschaft erinnert an eine Seelandschaft mit Inseln.

Mit blitzblauem, klarem Wasser, grünen Uferanlagen und einer Promenade macht er die Seestadt unverwechselbar. Er ist ein beliebter Treffpunkt – und das nicht nur für Seestädter*innen. Besonders im Sommer kommen viele Gäste. Direkt an der U-Bahn-Station gelegen, ist der See von überall gut erreichbar. Mit dem Bau des Seeparkquartiers entstehen aktuell nicht nur hunderte Wohnungen mit Blick auf den See, sondern auch Gastronomie-angebote mit Gastgärten am Seeufer.

4. Hannah Arendt park

ontwerp: Yewo Landscapes, 2016, 1,5 ha

Die Grundstruktur des Park besteht aus 2 Wege-Ringen, einer grünen, landschaftlichen Mitte und Spiel- und Erholungsräumen. Die Ringe vernetzen den Park mit dem umgebenden Stadtraum und bilden gleichzeitig eine eigene, typische Identität nach innen. Ein rotes Laufband ist als farbgebendes und identitätsstiftendes Element präsent. Eine durchgehende Wasserrinne umschließt den Park. Regenwasser der angrenzenden Parkflächen wird über die Rinnen gesammelt.

5. Wooden Housing

ontwerp: Residential construction, with querkraft architects, 2011 - 2015

The green courtyards with their wing-shaped terraces deliberately protruding into the center of the courtyard and the meadow hills form an organic landscape. Hills, trees and small-crowned Heister provide privacy for the private terraces. A path through the hilly landscape is deliberately kept discreet so that there is no passage space. Meeting points are created at the junctions in front of the entrance areas, the laundry rooms and the toddler's playground.

6. Hermine Dasovsky platz

ontwerp: DnD (Detzholfer en Dessovic), 2015 (ZW hoek in Aspern)

A multifunctional open space framework allows diverse possibilities for different use and users. White lines, referring to the formerly located, abandoned airfield Aspern, shape and connect the space. The lines interweave smooth, driveable asphalt surfaces with rough cobblestones, recycling material originally used in historic parts of Vienna.

Partly, the plane lines are lifted to the third dimension to structure the space and to integrate seating accommodations or fountains. Shade providing trees feature Corten steel protective grids, showing various motives referring to the history of the place. Connecting two squares and the adjoining streets, an aesthetic and functional unity was built.

7. Elinor Ostropark

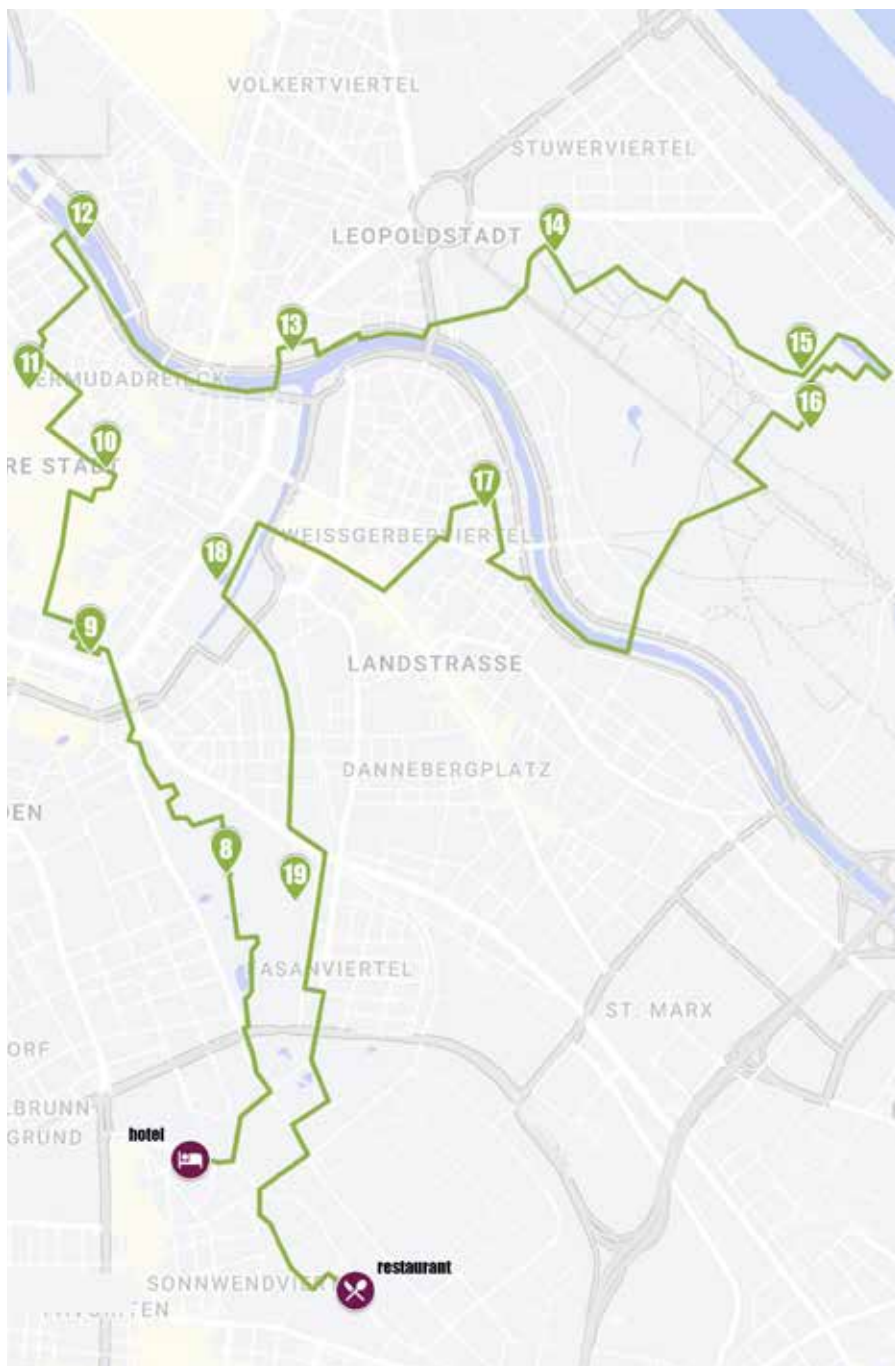
ontwerp: Guido Hager, 2021, 40 ha

In dit hondertste park in Wenen staan 100 verschillende boomsoorten.

Der Park wird sich besonders durch Sport- und Freizeitangebote für Kinder, Jugendliche und Erwachsene, Grünflächen und wettergeschützte Aufenthaltsbereiche unterhalb der U-Bahntrasse auszeichnen.

DONDERDAG 15 SEPTEMBER

wandelroute 18 kilometer

09.00 Vertrek uit hotel

- 8. **Belvederegarten** (09.15)
- 9. **Ringstrasse** (10.00)
- 10. **Stephansplatz** (10.45)
- 11. **Judenplatz** (11.15)
- 12. **Schwimmende Garten** (11.45)
- 13. **Uniqa Tower** (12.30)
- 14. **Prater** (13.15)
- 15. **WU Campus** (14.00)
- 16. **Viertel Zwei Krieauw** (14.45)
- 17. **Hundertwasserhouse** (15.30)
- 18. **Stadtpark** (16.30)
- 19. **Botanische Tuin** (17.30)

19.00 gezamenlijk diner
Mimi im Stadtelefant
Bloch Bauer Promenade 23

8. Belvederegarten

ontwerp uit 1697 van Dominique Girard, Frankrijk, wordt hersteld.

Belvedere Wenen bestaat uit twee paleizen (Oberes en Unteres Belvedere), met elkaar verbonden door de Belvederegarten. In de 18de eeuw werden de paleizen gebouwd en gebruikt als zomerverblijf door de koninklijke familie.

Nu bieden de paleizen de grootste collectie Oostenrijkse kunst, van de middeleeuwen tot nu, aangevuld met het werk van internationale kunstenaars als Monet en Van Gogh.

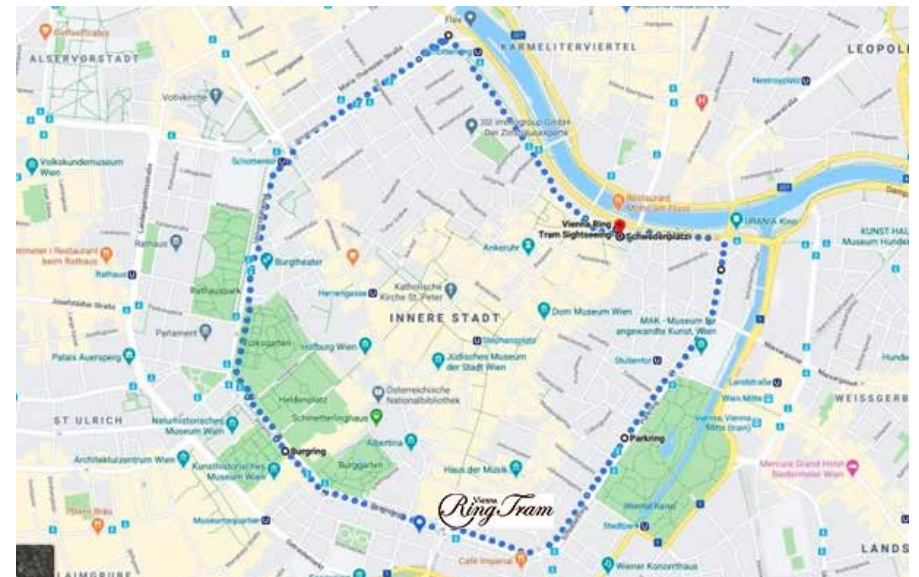

9. Ringstrasse

De Ringstraße is de 5,2 km lange cirkelvormige boulevard rond het centrum van Wenen, aangelegd tussen 1857 en 1865. De Ringstraße werd in die jaren aangelegd op de plek van de oude stadsmuur uit de 13e eeuw (ten zuiden van het Donaukanaal) die zijn nut had verloren door de voortschrijding van de militaire techniek.

To this day, the name of Vienna is associated on the international level with the term "Ringstrasse", the splendid boulevard with its many stately public buildings, which was built in lieu of the fortifications at the time. Designed in the new style of the day, for new government, museums, state opera, universities and the parliament buildings.

10. Stephansplatz (Wiener City)

Clemens Kirsch 2021

The Stephansplatz is a square at the geographical centre of Vienna. It is named after its most prominent building, the Stephansdom, Vienna's cathedral and one of the tallest churches in the world.

Der Fläche des Platzes wurde im Lauf der Jahre 2016 und 2017 komplett saniert, die Installationen erneuert und die Pflasterung neu gelegt. The non-directional space of the square received a new pavement structure using the Roman paving technique pattern with differently colored, flagged granite slabs and ornamental stones in abstract cruciform arrangement. Die Kirche war damals von einem Friedhof umgeben.

Opposite the Stephansdom is the Haas-Haus, a piece of striking modern architecture by Hans Hollein.

11. Judenplatz

Judenplatz is considered a singular place of remembrance; it combines three things: Rachel Whiteread's Memorial, the excavations of a medieval synagogue and a museum about medieval Jewry; together they form a unique unit of remembrance.

Judenplatz was the center of Jewish life in Vienna during the Middle Ages. Museum Judenplatz recollects this nowadays.

The central place of remembrance on Judenplatz is the Schoa memorial by Rachel Whiteread. The tiles set into the ground around the memorial bear the names of the places where Austrian Jews lost their lives during the Nazi period.

12. Kaiserbad schleuse in Donau kanaal

Carla Lo, 2020.

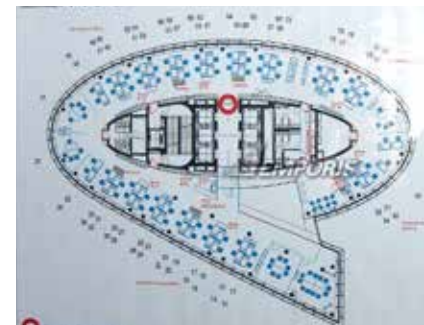
In diesem Abschnitt des Donaukanals gab es bisher kaum Grünflächen. Der neue innerstädtische Grün- und Erholungsraum ist daher besonders wertvoll. Für die Erschließung der Schleuseninsel wurden 2 großzügige Überplattungen geschaffen. Diese bieten zusätzlichen, frei begehbaren Erholungsraum: Die Fläche des neuen Grünraumes wurde durch die breiten Zugangsrampen auf 1.500 Quadratmeter erhöht. Stauden- und Gräserpflanzungen wechseln sich bei den Schwimmenden Gärten mit Großsträuchern und Bäumen ab.

voorstel voor promenade langs het kanaal met ondergronds autoverkeer >

13. Uniqa Tower

architect: Heinz Neumann, 2004, 26 verdiepingen, Untere Donaustraße 21-23

Het 26 verdiepingen tellende kantoorgebouw (75 meter hoog) aan het Donau kanaal is een van de eerste torens met een Green Building label. Op de gevel worden 's avonds visuals geprojecteerd, zoals bv onderstaande projectie van kunstenaar Pippi Lotti Rist in de Loft bar.

Vrije toegang 'Das Loft' bar via hotel SO/ op de 18de verdieping.

14. Prater stadspark

(600 ha); 4,5 km hoofddallee + Prater pretpark

Het stadspark en pretpark Prater liggen in een gebied van 6 vierkante kilometer in Leopoldstadt. Het pretpark dateert uit de 18e eeuw toen keizer Josef II zijn prive landgoed, waar vroeger gejaagd werd, aan de Weense inwoners schonk. Hoogtepunten zijn de zweefmolen en het reuzenrad. Daarnaast zijn er kilometers lange prachtige kastanjebomenlanen.

15. WU Campus, Wirtschafts Uni,

Masterplan: Bus architectur. Buildings: HitOshi Abe, Zaha Hadid, Peter Cook, Carme Pino, NoMad, Holzer Kobler, Franz & Sue. 10 ha , 2013.

The open space at the WU Campus (Economics and Business) is a sequence of intertwining open spaces. Buildings on the different zones qualify these spaces from an architectural point of view. The Master Plan model determined the design of these open areas; a fabric of interior and exterior spaces, defined by the location of the buildings' entrances in relation to the plazas, brings life to the intended environment. At the same time the free space on Vienna's new WU Campus provides a setting and a context for its architectural objects. There is a permanent visual relationship with the green Prater Park.

16. Viertel Zwei, woonwijk,

WES Landschaftsarch, 44.000 m², 2010

Viertel Zwei is a green city quarter at the heart of Vienna.

Urban living in green surroundings, lively and colourful, the Viertel Zwei is one of the most diverse and exciting urban development projects of Vienna. The most important open space is a centrally located park with central pool surrounded by a promenade. Trees extend from the paved area down into the water and give the impression that they are going for a swim.

For everyone who wants to go for a stroll along an endlessly long tree-lined avenue directly from their doorsteps. For everyone who enjoys being in the fresh air, riding the bicycle or simply looking out into the greenery from their terraces.

17. Hundertwasserhaus

Friedensreich Hundertwasser, 1985

Even though Hundertwasser first achieved notoriety for his boldly-coloured paintings, he is more widely known for his individual architectural designs. These designs use irregular forms, and incorporate natural features of the landscape.

The Hundertwasserhaus apartment block in Vienna has undulating floors ("an uneven floor is a melody to the feet"), a roof covered with earth and grass, and large trees growing from inside the rooms, with limbs extending from windows. He took no payment for the design of Hundertwasserhaus, declaring that it was worth the investment to "prevent something ugly from going up in its place". Many buildings of his hand are built all over the world.

Het Hundertwasserhaus is niet toegankelijk. Er is wel een Hundertwasser museum op de Untere Weissgerberstrasse 13. Iedere dag open van 10.00 - 18.00. Entreprijs €11,00.

18. Stadtpark Wien, 1862

1862 - 9 ha

Vienna's Stadtpark offers an everchanging landscape on various levels.

The park on the left bank of the River Wien was opened on 20 August 1862. In 1863 the so-called children's park was added on the right bank of the Wien. The final layout was completed in 1872, after various bridge construction projects along the River Wien. The current overarching of the river was carried out by architects Friedrich Ohmann and Josef Hackhofer in 1906, creating an interesting jugendstil promenade.

Today, the Stadtpark is regarded as a link between the city centre and the third district: pedestrians approaching the park from any side will find a different environment.

19. Botanische tuin, 1862

1754 - 8 ha

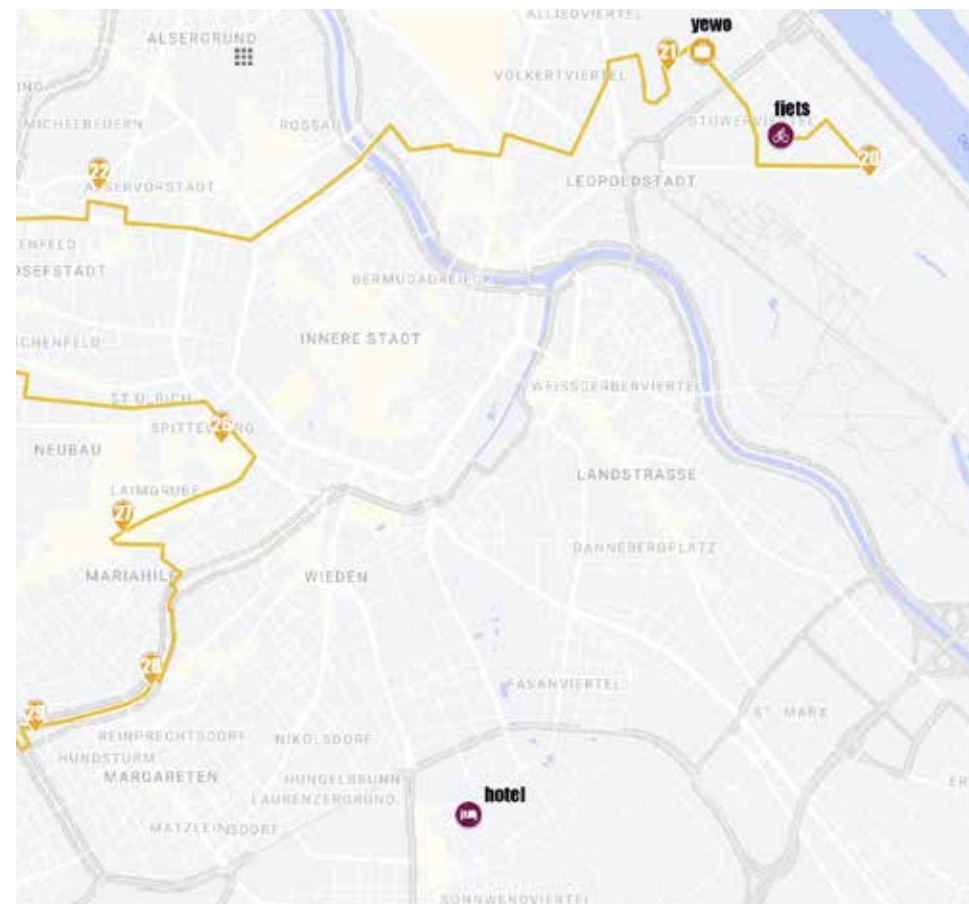

In 1754 Maria Theresia founded a Pharmaceutical Garden in baroque style for the Medical Faculty of Vienna University. Already at its present location in Vienna's third district, this formed the basis for today's Botanical Garden attached to the Faculty Center Botany at the Faculty of Life Sciences.

After several changes, the Botanical Garden now presents a synthesis between a 19th century landscape garden and a display of plants in systematic and plant-geographical arrangement. Today, the Garden covers an area of ca. 8 ha.

Approximately 11,500 plant species from six continents can be found. The diverse complex includes an English landscape garden with plants and their most important relatives, a collection of woody species, a Pannonian steppe landscape, greenhouses and many other attractions.

VRIJDAG 16 SEPTEMBER

te fiets: van oost naar west

- 08.30 Vertrek uit hotel, met metro naar fietsverhuur
U1 van Südtiroler Pl. - Hbf. naar Vorgartenstraße
- 09.00 Fietsen ophalen: Velopold Vienna Rental Service and Tours e.U.
Obermüllnerstraße 11/1, 1020 Wien
www.velopoldvienna.com
+436601190120

*alternatief Schonbrunn/ idee voor vrije tijd: WerkbundSiedlung

- 20. Fair square North** (09.30)
10.00 bureaupresentatie Franziska Jeager/ YEWO (10.00 - 11.00)
- 21. Austria Campus** (11.00)
- 22. Victor Franckle Park** (11.45)
- 23. Yppenplatz** (12.15)
- 24. Thaliastrasse, toelichting Robert Barthofer/ DnD** (12.30 - 14.00)
- 25. Joseph Strauss Park** (14.30)
- 26. Museum Quartier** (15.00)
- 27. Wientalerrassen** (15.45)
- 28. Bruno Kreisky Park** (16.00)
- 29. Maria Hilferstrasse** (16.30)
- 30. IKEA City Center** (17.00)
- 31. Westbahnhof** (17.15)
- 32. Schonbrunn** (17.30)*

20. Fair square North

DnD Landschaftsplanung, 2016 - 2019

A characteristic feature of the whole area of all three building sites is a shape of a long ypsilon, with a floating movement in it. The target of the setup is the integration and variation of these several open spaces and to realise an attractive pedestrian path connection in between. DnD is designing and creating different parts as green hills, green bridges, a green courtyard, the structure of the diverse driveways, but also the concept of light design and planting.

21. Austria Campus

architect: BUSarchitectur

The Austria Campus is a business location. The basis for the construction of the Austria Campus was formed by the plans of the two winning projects of the urban planning competition: by the architectural office Boris Podrecca. Moderne Infrastruktur für die Arbeitswelt von morgen: Der AUSTRIA CAMPUS kombiniert die Vorteile einer der großen und zukunftsweisenden Office-Projektentwicklungen Europas mit einer lebenswerten Neudefinition des Arbeitslebens. Denn zeitgemäße Arbeitsmodelle sind nicht mehr an feste Zeiten und Strukturen gebunden. Flexibel und veränderlich müssen moderne Büro-Umgebungen sein. Arbeit und Alltag, Business und Freizeit harmonisch miteinander zu verbinden: Als Stadt in der Stadt mit vielfältiger Nahversorgung und Gastronomie etc.

22. Victor Franckle Park

goebl architecure, 2011

Located in the semi-public space of an inner courtyard, the Viktor-Frankl-Park in the 9th district of Vienna embodies an oasis of authentic urban wilderness. The park design emphasizes the preservation of old trees. Thanks to the low levels of intervention in past years, the existing arboreal constellation is reminiscent of a hardwood floodplain forest.

The “intense piece of urban nature” propagated in the competition description had ten full years to transform itself into the authentic urban wilderness of the original concept. Only a few measures were necessary to create a space that is a room for play, a calm haven, a meeting place, and a relaxation area all at the same time. A specially built nest structure in the crown of a huge chestnut tree creates an exciting “in-between” place – a “Bird’s Nest” that is both retreat and observation point.

23. Yppenplatz

redesigned by Department of Parks and Gardens, 2010

The little square shaped plaza, one of Vienna’s most vibrant squares, is located in a densely populated neighbourhood with few green areas and marks the end of Vienna’s longest Middle Eastern inspired street market: “the Balkan Mile”.

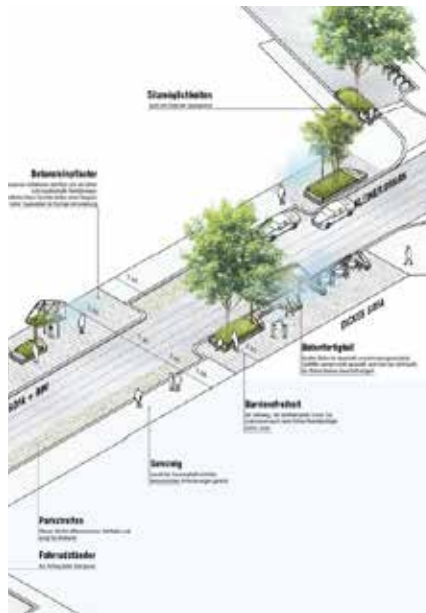
With the aim of rationalising the heterogeneous constructions, that constitute a market where many of the stalls are private property, a new type of ground cover has been planned as a basic ordering principle. New trees were also planted. The architectural project for the gradual transformation of the stalls, took shape in the construction of a special model stall. New stalls have been constructed along the northern side of the Yppen market.

24. Thaliastrasse

DnD Landschaftsplanung, *met toelichting van Robert Barthofer van DnD om 12.30*

260 statt 18 Sitzplätze ließen ein urbanes Wohnzimmer für junge wie alte AnwohnerInnen entstehen. 1.800 m² statt 160 m² Aufenthaltsfläche ermöglichen öffentliches Leben ohne Konsumzwang. 500 m² statt 20 m² Pflanzfläche werten die Straße optisch auf und verbessern das Mikroklima. 58 statt 9 Bäume sorgen für ein angenehmes Mikroklima und weniger Feinstaub.

Begrünung, Entsiegelung und Kühlung sind die entscheidenden Faktoren bei der Planung einer zukunftsfähigen Stadt. 980 Meter Neugestaltung brachten mehr Beschattung, mehr Abkühlung und weniger Parkplätze. Tempo 30 und die bauliche Neugestaltung führten dazu, dass die zuvor stark befahrene Durchzugsstraße Richtung Wiener Gürtel zu einer begrünten Einkaufsstraße mit hoher Aufenthaltsqualität werden konnte.

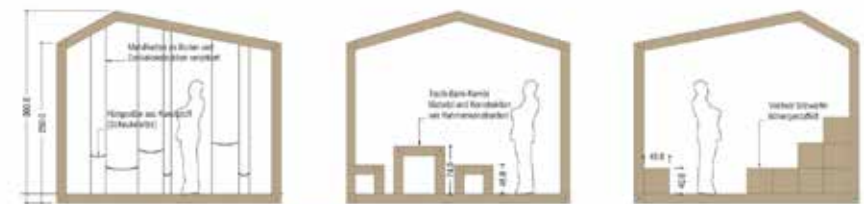

25. Joseph Strauss Park

DnD Landschaftsplanung, 2018

The Josef Strauss park was re-designed. Located on Vienna's Kaiserstraße, a historic, four-pillar iron gate, leading back to Vienna's Gründerzeit, remains the main entrance to the park. Behind the gate, there are shrub beds on both sides to widen the space, inviting visitors to enter.

26. Museum Quartier

Architekturzentrum Wien; open: 10.00 - 19.00

Het hoofgebouw van het MQ werd in 1725 gebouwd, als stallen voor het keizerlijke hof. Eenmaal door de poorten van de stallen kom je uit op een groot en mooi ingericht binnenplein. Aan dit plein vindt je de toegang tot de musea Leopold en het MUMOK. In 1998 werd begonnen met de ombouw tot MuseumQuartier, een groot kunst en cultureel verzamelgebouw naar een voorbeeld van het beroemde Centre Georges Pompidou in Parijs.

De moderne architectuur sluit naadloos aan bij het imposante barokke stallen uit 1725.

Ook aanwezig: - boekwinkel König
- Architektur centrum (AzW) met tentoonstelling Oostenrijkse architectuur
- Dakterrassen op Leopold museum met "Libelle". website: azw.at/en

27. Wientalerrasse

Architekten Tillner & Willinger ZT GmbH, 2015

The Vienna Terraces are one of the new design measures developed in the Vienna Valley Urban Development Plan that addresses the urgent localized need to provide more public open space for the 5th and 6th Viennese districts. Bridging over the entrenched U4 subway line, the terraces expand the existing public space directly to the edge of the Vienna River.

The pedestrian and cycling routes along the south bank of the Vienna River are reconceived as a welcoming, linear public space with recreational and social qualities. The design elements and materiality, i.e. abundant planters, natural vegetation and integrated wooden seating, invite public use while also fostering a positive connection with nature and water recreation. Overall, the project creates an attractive atmosphere for urban activity.

28. Bruno Kreiskypark

entwurf: KoseLicka, 2001, art: „hanging around“, Michael Kienzer, 2009/2010

Den ersten Preis dieses Wettbewerbs errang das Wiener LandschaftsplanerInnenbüro KoseLicka. Die Neugestaltung sollte die Bedürfnisse von Mädchen und Frauen besonders berücksichtigen. Übersichtlichkeit, verschieden große Raumangebote und die Entfernung des Fußballkäfigs sind dabei die wichtigsten Punkte.

Die Parkumgestaltung wurde 2001 fertiggestellt. Durch die Gliederung der Flächen mit Hilfe von Strauchpflanzungen oder Bodenwellen ist die Nutzungsmöglichkeit durch mehrere Gruppen gleichzeitig gewährleistet. Eine zentrale Wiesenfläche und eine 150 Zentimeter abgesenkte Wiesenmulde ersetzen den bisher bestehenden Ballspielkäfig.

1900 - A boulevard

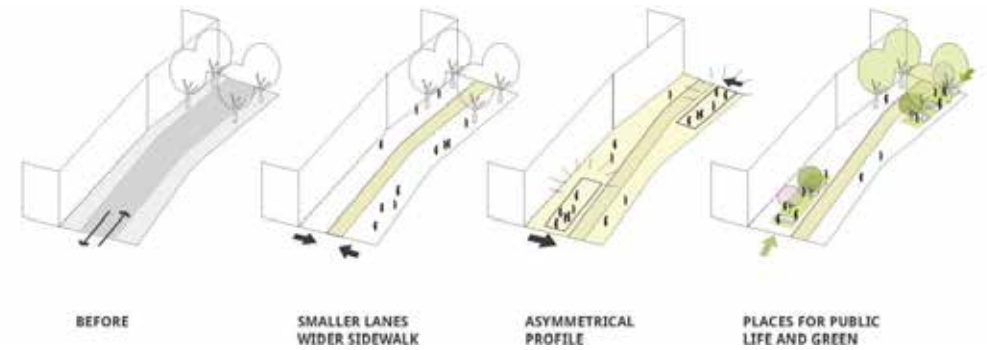
2012 - A street for cars

2017 - Pedestrian Paradise

29. Maria Hilferstrasse

B+B, Amsterdam, Orso Pitro. 2014/15

De Mariahilfer Strasse is een chique, negentiende-eeuwse winkelboulevard in Wenen. De laatste decennia ontstond veel verkeersoverlast. Daarom besloot de Gemeente Wenen om de straat voetgangersvriendelijk te maken.

De 1,6 km lange Mariahilfer Strasse is in drie zones verdeeld. Het middelste deel, de nieuwe voetgangerszone, vormt het nieuwe hart van de straat. De twee buitenste zones zijn naar het 'shared space' principe ingericht. Auto's, fietsers en voetgangers gaan over dezelfde vloer van oostenrijks graniet. Alle verkeersdeelnemers moeten rekening met elkaar houden en voorzigtiger rijden. De grootste ingreep was het dmv een knip omleiden van het doorgaand verkeer.

30. IKEA City Center

querkraft architects, 2021

More than 100 trees will adorn the gridded facade of IKEA's city-centre Vienna Westbahnhof store, which will have no car parking spaces. The car-free IKEA store is designed by local studio Querkraft Architekten to address "radically changed customer and mobility behaviours". This building will make an important contribution to the future of a living and ecological city and also to the future of retailing – this will be an urban IKEA with excellent connections to the public transport system and an inviting roof terrace.

From a three-phase architecture competition involving several workshops querkraft emerged as winner. At the briefing stage already, the client formulated the aim: "We want to be a good neighbour". The building represents an added value, also for its surroundings. The roof terrace accessible to the public that offers somewhere to drink coffee, to relax and to enjoy the view of the city, and the large amount of greenery on all the facades – these are all aspects that contribute to being "a good neighbour".

31. Westbahnhof (in ontwikkeling)

Büro für Lustige Angelegenheiten BLA: Lilli Licka, Architektin: Karoline Seywald und Künstler/Landschaftsarchitekt: Hannes Gröblacher.

In der Vision der BLA, für Wien-West sehen sie als wichtigstes Element einen etwa sieben Hektar großen Westbahnhofpark mit kühlenden Grün-, Natur- und Erholungs-zonen, Bewegungs-Highway und etwa 2 Km schwimmbekken. Mit ihrem Büro fordern sie dazu auf, Ideen für den linearen Park der Zukunft zu entwickeln. Mit Plakat-aktionen und öffentlichen Begehungen des Areals zeigt BLA wie ein Park anstelle von Gleis-anlagen aussehen könnte.

Der geplante Park würde noch eine weitere wichtige Funktion erfüllen: Er würde die Frischluftschneise vom Wienerwald durch das Wiental mitten in die Stadt freihalten !

32. Schonbrunn gardens

2e helft 18e eeuw, 1 x 1,2 km (160 ha). Entree tuinen: gratis

Schonbrunn is een van de belangrijkste culturele erfgoederen van Oostenrijk. Het is sinds de jaren 60 een van de drukst bezochte bezienswaardigheden in de hoofdstad. Vanaf de 18e eeuw tot 1918 was Schönbrunn de residentie van de Habsburgse keizers. In de tuinen van Schönbrunn ontstond in 1752's werelds eerste dierentuin. Het is onmogelijk om de tuinen te scheiden van het paleis; ze vormen namelijk een organische uitbreiding daarvan. Om deze reden zijn paleis en tuin een perfect voorbeeld van een zogenaamd Gesamtkunstwerk van 160 ha in barokke stijl.

Openingstijden Paleis: 8.00 - 17.30

Openingstijden Park: 6.30 - 20.00

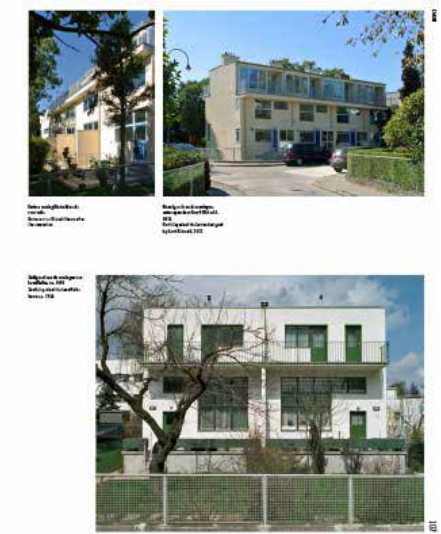
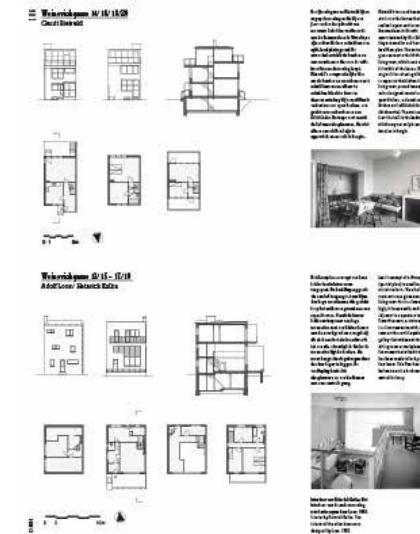
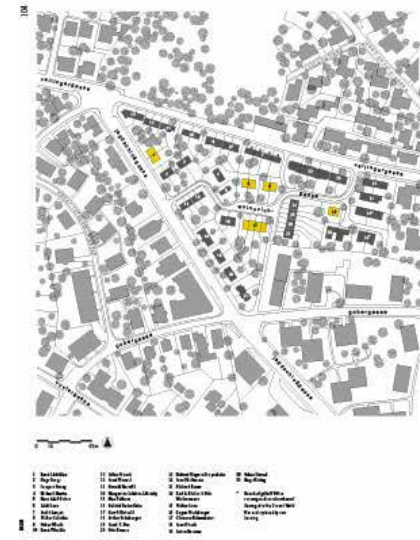
xx. Werkbund Siedlung

diverse architecten omstreeks 1932, Bezirk Lainz

Aan de oostkant van de stad is in de jareneen vorm van sociale woningbouw ontwikkeld in contrast tot de grootschalige complexen van de Karl Marxhof en Friedrich Engels Hof. Ca 30 architecten hebben een wijk met 70 eengezinswoningen gebouwd: o.a. Adolf Loos, Hoffman, Neutra, Gerit Thomas Rietveld.

The Vienna Werkbund Estate is an example of the specifically Viennese modernist movement around 1930, in that while it dissociated itself from the unified aesthetic system of the New Building movement and the International Styl. Freed from the dictates of the formal language of Bauhaus Modernism and the latest innovations in construction, the Viennese model estate represented a demonstration of individual groundplan solutions and designs for modern living.

ZATERDAG 17 SEPTEMBER

fietsroute 30 kilometer

09.00 Vertrek uit hotel te fiets

- 33. Helmut Zilk Park** (09.30)
- 34. Monte Laa Park** Ringstrasse (10.15)
- 35. Robert Hochnerparc** (11.00)
- 36. Gasometre** (11.45)
- 37. Donauinsel*** (12.30)
- 38. Donau City*** (13.15)
- 39. Donaupark*** (14.00)
- 40. Friedrich Engels Hof** (14.45)
- 41. Karl Marx Hof** (15.30)
- 42. Augarten** (16.15)
- 43. Nordbahnhof Stadtwildernis** (17.00)
- 44. Rudolf Bednar Park** (17.30)

18.00 Fiets inleveren

** met toelichtingen van Lilli Licka*

33. Helmut Zilk Park

Hager Zurich (CH) , 6,7 ha, 2017

Die kleinkronigen Bäume gewährleisten, dass die schöne Aussicht aus den Wohnungen nicht zuwächst. In ihrem Schatten befinden sich vielfältige Rückzugsräume und Nutzungsmöglichkeiten.

Der Park wird von einem dichten Wegenetz erschlossen, das ihn über zahlreiche Querungsmöglichkeiten mit der angrenzenden Stadt verknüpft. Auf der Sonnenterrasse an der Ostseite der Rasensenke bildet das Parkcafé einen attraktiven Treffpunkt im Quartier. Die Gemeinschaftsgärten sind am südöstlichen Parkeingang angeordnet.

Die naturnahen Randbereiche bilden ein vielfältiges städtisches Biotop für Pflanzen und Tiere. Wir haben unterschiedliche Rasen- und Wiesengesellschaften vorgesehen, um die Biodiversität zu erhöhen.

34. Park Monte Laa

3:0 en Martha Schwartz & partners, 2007.

In Monte Laa, a new, very modern part of the city has been created, consisting of offices, apartment blocks and infrastructure. The heart of this district (12 ha) is the central park with its multitude of appearances and functions.

“The idea was quite utopian. How can you create a compact city where there is no separation between all of the different uses like working, living, and leisure? The park was the element that could bring everything together. With the park, we were starting a process of creating community, a process of having these people take on the city as their own. Design is one thing, but as that process is ongoing the park is getting richer and the community is getting stronger.”

35. Robert Hochnerpark

Karl Grimm, 2009

Landschaftsarchitekt Karl Grimm gestaltete den Park 2009 aus der Geschichte dieses Ortes: Das Thema Blut verbindet den ehemaligen Schlachthof mit den hier heute ansässigen biotechnologischen Forschungsstätten. Rote Hochbeete im Park stellen rote Blutkörperchen dar. Das Wegenetz ist einem Adergeflecht, die Rankbögen sind Blutgefäßen nachempfunden. Die Perforation der Pergola zeigt das Sternbild des Stiers.

36. Gasometer: verbouwd door Jean Nouvel, Coop Himmelblau, Manfred Wehdorn, Wilhelmmolzbauer.1999

The Vienna Gasometers are four gasholder houses, built as part of the municipal gas works (Gaswerk Simmering) in Vienna, Austria, from 1896 to 1899. Then they were no longer used and were shut down. Only the brick exterior walls were preserved. The structures have found new residential and commercial use in modern times. Four star architects redesigned the interiors for new functions as flats, shopping mall and events hall: Jean Nouvel, Coop Himmelblau, Manfred Wehdorn and Wilhelm Holzbauer. Each gasometer was divided into several zones for living (apartments in the top), working (offices in the middle floors) and entertainment and shopping (shopping malls in the ground floors). The shopping mall levels in each gasometer are connected to the others by skybridges. The historic exterior wall was conserved.

37. Donau Insel

entstand in den Jahren 1972-1988 im Zuge der Hochwasserregulierung

Het Donauinsel is een ruim 20 kilometer lang kunstmatig eiland tussen de Donau en de Nieuwe Donau in de Oostenrijkse hoofdstad Wenen. Het eiland is tussen 1972 en 1988 gevormd om Wenen tegen overstromingen te beschermen en is ongeveer 250 meter breed.

Het fungeert samen met de Nieuwe Donau en de Oude Donau als recreatiegebied en jaarlijks vindt het Donauinselfest er plaats. Het middelste gedeelte heeft een parkachtig karakter, terwijl de noordelijke en zuidelijke uiteinden van het eiland natuurlijk aangelegd zijn.

38. Donau City

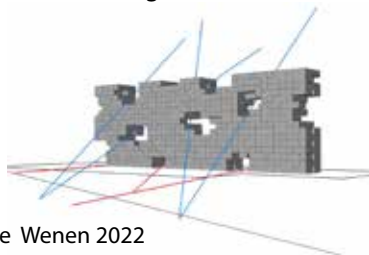
o.a. DC Towers (Perrault, 2014) City Slab (MVRDV, in ontwikkeling)

De herontwikkeling van het 17ha grote eiland in de Donau is in de jaren 60 begonnen. UNO City is er gevestigd (One of the 4 seatings).

Dominique Perrault bouwde er 2 torens van 160m, de hoogsten van Oostenrijk. Het complex lijkt op een gebouw dat in 2 delen is gebroken (met ruwe-breek en gladde kant).

Een Donau City Slab van MVRDV met woningen, fitness en zwembad wordt momenteel ontwikkeld (plaatje rechts onder). De bedoeling is dat het eiland een nieuw, modern, multifunctioneel stadsdeel wordt met een 'Copa Beach' en 'Flaniermeile' langs de rivier.

39. Donaupark (Weense Internationale Tuinshow 1964)

Architect Donau Toren: Hannes Lintl

Van 1880 tot 1964 lag hier een grote vuilnisbelt. Voor de WIG werd op het 100 hectare grote gebied een meer van 30.000 m² en een wegen- en voetpadennetwerk van 25 km aangelegd; een paar miljoen planten geplant en vijf tentoonstellingshallen gebouwd. Als oriëntatiepunt en "symbool voor het moderne Wenen" werd in 1962 de Donau Toren gebouwd, met 252 meter het grootste vrijstaande gebouw in Oostenrijk.

De meeste gebouwen moesten na verloop van tijd worden gesloten en gesloopt. Dit gold voor de tentoonstellingszalen, het drijvende podium, de 41 m hoge torenkas, de bioscoop en de bibliotheek met "leesheuvels". Als gevolg van de stedelijke ontwikkeling aan de oostelijke oever van de Donau is de oppervlakte van het park met ongeveer een derde verminderd tot ongeveer 600.000 m².

40. Friedrich Engels hof

arch: u.a. Franz Kaym 1925/26; Vorplatz: DnD Landschaftsplanung, 2001

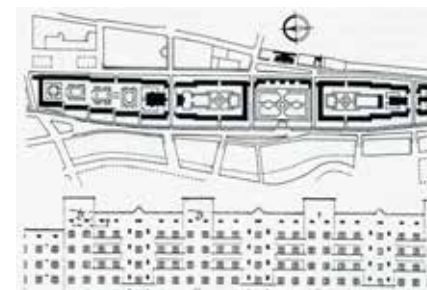

Nach dem Ende des 1. Weltkrieges wurde die Sozialdemokratie bestimmende Kraft im Wiener Rathaus. In 1922 wurde Wien ein selbstständiges Bundesland. Damit war der Grundstein für das "Rote Wien" gelegt. Neben Reformen im Gesundheits- und Bildungswesen wurde in 1923 ein umfangreiches Bauprogramm gestartet, um menschenwürdige Wohnungen zu schaffen: hell, trocken, mit Wasserleitung und WC ausgestattet, waren sie ein krasser Gegensatz zu den Wohnungen in den Mietskasernen. Wesentlicher Teil der Anlagen waren Gemeinschaftseinrichtungen wie Bäder, Kindergärten, Waschküchen usw. Besonders auffallend an dieser Anlage ist die konstruktivistisch-monumentale Torbauanlage mit u.a. Wohntürmen, Fahnenmaste, umlaufende Balkonen und Tierdarstellungen beim eintritt.

41. Karl Marx hof

arch: Karl Ehn (leerling van Otto Wagner), 1927-1934

The Karl-Marx-Hof in Heiligenstadt is one of Vienna's largest housing developments. It was built between 1927 and 1934 under the municipal government and was part of a comprehensive social housing programme in Vienna. Today, the Karl-Marx-Hof is a visual memorial of the so-called "Red Vienna" and the working-class culture of the interwar period. The massive construction is 1.2 km in length and contained 1.325 residential units.

Tip: tentoonstelling over "das Rote Wien" in de Waschsalon nr 2. open: do 13-18.00; zo 12-16.00.

42. Augarten

Al in 1614 werd op de plaats van de huidige Augarten een jachthuis voor keizer Maximiliaan gebouwd. Het is het oudste bewaard gebleven barokke complex van Wenen.

In de 20e eeuw onderging het park ingrijpende veranderingen: er werden vier schoolsportvelden en een gemeentelijk kinder buitenbad toegevoegd en in 1940 twee luchtafweertorens (Flakturms). Vanaf het einde van de jaren tachtig werd het stedelijk gebruik van het park steeds meer uitgebreid met culturele activiteiten zoals concerten, zomerbioscoop en een tuincafé.

Structureel toont de tuin 4 verschillende gebieden: barok (parterre, lindebossen), bosquetgebieden, landschapsgebieden en formele tuinkunst van rond 1900. De Augarten is belangrijk openbaar groen voor de omliggende wijken en staat sinds 2000 op de monumentenlijst.

43. Park Nordbahnhof mit Stadtwildnis

Kerstin Schomakers, Agence TER, 2021-2025, 10 ha

Die "Freie Mitte" ist ein besonderer Landschaftspark, der am Areal des ehemaligen Nordbahnhofs entsteht. Auf rund ca 10 Hektar wird ein Teil des Areals als Stadtwildnis erhalten. Der wichtiger Lebensraum für zahlreiche Tier- und Pflanzenarten bleibt erhalten und gleichzeitig Erholungsraum für die BewohnerInnen des Stadtteils.

Um den besonderen Geschichte dieses Areals zu erhalten, bleiben u.a. der Wasserturm und die ehemaligen Kohlenrutschen bestehen. Ein „Stadtbalkon“ überblickt einen Teil des Parks, Steine der Mauer werden zu Sitzstufen und von fast überall genießt man den weiten Blick bis zum Kahlenberg.

Von 2021 bis 2025 wird die Freie Mitte in mehreren Etappen ausgebaut. Die Freie Mitte wird anders aussehen als ein typischer städtischer Park: Die Natur soll hier möglichst unberührt bleiben, daher wird die Pflege auf das Nötigste beschränkt. Gemäht werden z.B. nur die Spiel-, Sport- und Aufenthaltsbereiche. Mit Trockenwiesen, Staudenflächen und schütterer Vegetation auf steinigem Untergrund unterscheidet sich auch die Bepflanzung wesentlich von einem Park.

44. Rudolf Bednar park
Hager LA Zurich, (CH), 2008, 3 ha

With the “veil of trees,” we take up the orientation of the former railroad tracks and the nearby Danube River and anchor the park. Under the canopy of trees, there are various attractions such as use-intensive play and sports fields for young people, calmer uses in the “district gardens” surrounded by flowering hedges, and orange-colored play steles for children to climb on and swing. The “reed gardens” are situated between the extensive grassy clearings as a reminiscence of the landscape space of the Danube River. For the desired distribution of uses in the park, we took age- and gender-specific aspects in particular into account. Criteria such as utilization intensity (active, passive), visual connections, light exposure (sunny, semi-shady, shady) etc.

ZONDAG 14 SEPTEMBER

locaties vliegveld, Hauptbahnhof + hotel en Aspern

Ochtend vrij (let op: check op tijd uit).

11.00 lopen naar Hauptbahnhof Wien

Hauptbahnhof Wien - Flughafen Wien:
trein VAL1 11.45 - 12.10

Wenen - Amsterdam: **vlucht KL 1846**
14.15 - 16.10 (alleen handbagage)

VAL 1		Wien Westbahnhof - Wien Hauptbahnhof - Flughafen Wien																
Fahrplan		1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	1187	Täglich			
Fahrer		248	300	202	204	206	208	210	212	214	216	218	220	222	228	1187	1187	1187
1	Wien Westbahnhof (Europaplatz) ab	4:00	4:30	5:30	6:30	7:30	8:30	9:30	10:30	11:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30		
2	Wien Hof Süd (Am Hauptbahnhof) ab	4:15	4:45	5:45	6:45	7:45	8:45	9:45	10:45	11:45	12:45	13:45	14:45	15:45	16:45	17:45		
3	Flughafen Wien Busterminal an	4:40	5:10	6:10	7:10	8:10	9:10	10:10	11:10	12:10	13:10	14:10	15:10	16:10	17:10	18:10		

Bureaus en contacten

Aspern Seestadt. landschapsarchitect Barbara Volker

Barbara Völker 3rd
 Projektmanagerin Öffentlicher Raum bei aspern Seestadt powered by Wien 3420 AG

aspern Seestadt powered by Wien 3420 AG
 Universität für Bodenkultur Wien

Bureaus en contacten

botanische tuin. Ing. Frank Schumacher. technisch directeur

Bureaus en contacten

YEWO LANDSCAPES. Dominik Scheuch

YEWO

YEWO ist ein junges, dynamisches Landschaftsarchitekturbüro. Unsere Landschaften finden sich in der Stadt wie am Land. Sie sind grün und grau. Sie blühen und wachsen. Sie integrieren Funktion und Ästhetik. Ihr Design soll genutzt und verstanden werden.

Landschaftsarchitektur
 Die Landschaftsarchitektur verbindet die Gestaltung von Außenräumen mit der Planung von Infrastrukturen. Sie ist eine interdisziplinäre Disziplin, die die Bedürfnisse von Mensch und Natur in Einklang bringt.

Urbanismus
 Urbanismus beschäftigt sich mit der Gestaltung von Städten und Siedlungen. Er umfasst die Planung von Wohnraum, Arbeitsplätzen, Freizeitanlagen und öffentlichen Räumen.

Klimawandel
 Der Klimawandel stellt eine große Herausforderung dar. Landschaftsarchitekten entwickeln Strategien zur Anpassung an den Klimawandel und zur Reduzierung von CO2-Emissionen.

Design
 Design ist die Kunst, funktionale und ästhetische Lösungen für komplexe Probleme zu finden. In der Landschaftsarchitektur geht es um die Gestaltung von Außenräumen, die sowohl schön als auch nutzbar sind.

Events
 Events sind ein wichtiger Bestandteil der Landschaftsarchitektur. Sie ermöglichen es, die Wirkung von Landschaftsarchitekturprojekten zu erleben und zu diskutieren.

Innovation
 Innovation ist die Triebkraft der Landschaftsarchitektur. Sie ermöglicht es, neue Lösungen für komplexe Probleme zu finden und zu realisieren.

Dominik SCHEUCH
 Founding Partner
 Fachbereich Landschaftsarchitektur

YEWO Ingenieurbüro für Landschaftsarchitektur
 Ernst-Melchior-Gasse 11/1/G1
 (Eingang Jakob-Lind-Straße)
 1020 Wien

Bureaus en contacten

DND Landschaftsplanung. Roland Barthofer

Das Büro

DND Landschaftsplanung wurde 2012 von Anna Detzlhofer und Sabine Dessovic gegründet und ist ein Ziviltechnikerbüro für Landschaftsgestaltung und Landschaftspflege. Die Projekte sind motiviert vom hohen gestalterischen Anspruch an Landschaft, darüber stehen das Bewusstsein für ökologische Kreisläufe und den ressourcenschonenden Umgang mit Vegetation, Wasser und Boden. Das Büro mit Sitz in Wien beschäftigt Mitarbeiterinnen und Mitarbeiter unter anderem aus den Disziplinen Landschaftsplanung, Landschaftsarchitektur und Bepflanzungsplanung.

„Einen Ort landschaftsarchitektonisch zu definieren, heißt den Horizont zu suchen, den Bezug nach Außen, zur Landschaft aufzunehmen. Die Konzentration liegt vielfach an den Übergängen, an den Rändern.“

*DI Roland Barthofer, Head of Department
DI Landschaftsplanung und Landschaftsarchitektur*

Die Hitzetage in der Stadt steigen. Aus diesem Grund startete die Stadt Wien zusammen mit dem Bezirk Neubau ein Pilotprojekt zur Kühlen Meile in der Zieglergasse mit Beteiligung der Anrainer. Die Zieglergasse ist nicht nur ruhige Wohnstraße für Bewohnerinnen und Bewohner des 7. Bezirks, sondern sorgt mit Lokalen und Restaurants für regen Besuch.

Bureaus en contacten

Lilli Licka

Lilli Lička is a Professor of Landscape Architecture as well as a Consultant, Jury Member and Activist. Areas of focus: urban development, outdoor spaces, and parks. From 1991 to 2016 she was partner at koselička.

LL heads the Institute of Landscape Architecture (ILA) at the University of Natural Resources and Life Sciences (BOKU). She teaches, conducts research, publishes articles and books, and organizes events on the recent history of landscape architecture and contemporary developments in the field, as well as on the conception and design of landscapes and green, outdoor, and public spaces.

In collaboration with Ulrike Krippner and Roland Tusch, she set up the LArchiv at the institute, an archive of Austrian landscape architecture. She conceived the nextland collection of contemporary landscape architecture in Austria, which is jointly managed by the ILA and ÖGLA (Austrian Association for Landscape Planning and Landscape Architecture).

In 2007 LL masterminded the ongoing lecture series on landscape architecture L hoch x, organized by ILA and ÖGLA in cooperation with the Zumtobel Lichtforum, Vienna; she is also co-editor of the first monograph on contemporary Austrian landscape architecture: nextland—contemporary landscape architecture in Austria (dt/en bilingual publication) and – together with the ILA team – she conceived and organized the triennial science conference series X-LArch.

Eten en drinken

het **Kaffeehaus**

Typical for Viennese Coffee Houses are marble tabletops, Thonet chairs, newspaper tables and interior design details in the style of Historicism.

de beste koffie

Jelinek: Otto Bauergasse 5

Sperl: Gumpendorferstrasse 11

Hawelka: Dorotheergasse 6

Korb: Brandstätte 9

Schwarzenberg: Karntner Ring 17

Central: Herren/Strauchgasse

de **Sachertorte**

Dit is het beroemdste gebak uit Wenen; een chocolade-cake met lagen abrikozenmarmelade en bedekt met chocoladeglazuur. Wordt opgediend met toef slagroom. De Sachertorte werd in 1832 door leerling Franz Sacher uitgevonden. Het resultaat van Sacher was een sensatie en hij kreeg meteen een baan.

leuke restaurants

Lekker, een beetje industrie-chique: **daslokal.at**

Typische Wiener Küche: ook lekker, leuk traditioneel: **gasthaus-wild.at**

Ook typisch Wiener Lokal en lekker: **gmoakeller.at**

Lekker, beetje meer italiaans: **tancredi.at**

Oostenrijkse specialiteiten

Apfelstrudel

Dit hapje bestaat uit een pakketje van dun deeg, schijfjes appel en rozijnen. Het wordt normaal gesproken gegeten met slagroom, ijs of warme vanillesaus.

Bauernschmaus

Een schotel met worstjes, verschillende soorten ham, spek en aardappel.

Fiaker-Gulasch

Dit is goulash met knödeln, deegbolletjes. Een typisch Weens gerecht.

Knödeln

De welbekende balletjes gemaakt van aardappel-, brood- of pastadeeg en gehakt. De vulling kan hartig of zoet zijn. Germknödel zijn knödeln gevuld met "powidl", pruimencompote, en overgoten met boter of vanillesaus en bestrooid met suiker.

Gugelhupf

Dit is een cake in de vorm van een tulband.

Kaiserschmarrn

Dit is een in stukken gesneden pannenkoek met rozijnen, geserveerd met poedersuiker, pruimencompote, appelmoes of vossenbessen.

Mohr im Hemd

chocoladepudding met hete chocoladesaus en slagroom.

Palatschinken

een dikke omelet, meestal met jam of kwark gevuld.

Sachertorte

de beroemde chocoladetaart, gevuld met abrikozengelei en bedekt met een dikke laag knapperige chocoladeglazuur.

Tafelspitz und G'róstel

dit is rösti met reepjes rundvlees. Vaak wordt dit gerecht gegeten in combinatie met groente en soep.

Topfenkuchen: heerlijk kwarkgebak.

Wiener Schnitzel: gepaneerd en gebakken mals kalfsvlees.

Wenen heeft het voorrecht, dat het eigen wijngaarden heeft en dus ook over eigen Weense 'huiswijn' beschikt. En dat in combinatie met een architectonisch uitstekende wijncultuur. Dus: Wien-Floridsdorf, in Weingut Christ of Weingut Wieneringer.

Moeilijke woorden

10 Schwere wörter: moeilijke woorden

Ampelman	stoplichtmannetje
Baumschule	boomkwekerij
Betonklotz	betonblok
Drahtesel	stalen ros, fiets
Fernweh	heimwee
Fruhshoppen	zondagochtend samen drankje doen
Kopfsteinpflaster	kinderkopjes (bestrating)
Nagelneu	nieuwer dan gloednieuw
Nachhaltig	duurzaam
Schwammstadt	strategie tegen hitte/droogte in de stad

vaktaal

Ökologisch	ecologisch
Öffentlicher Raum	openbare ruimte
Selbstgenutztes haus	koopwoning

Bronnen

Lilli Licka, landschapsarchitecte uit Wenen.

Boek: nextland. Contemporary Landscape Architecture in Austria. (186 works).
Lilli Licka, Karl Grimm.
Birkhauser Verlag, Basel, 2015
ISBN 978-3-0356-0356-0406-1

wien.gv.at/stadtentwicklung/
lees hier meer over diverse projecten

Landezine.com

Lonely planet Vienna, may 2017
ISBN 978-1-78657-438-1.

Colofon

Programma, inhoud en lay-out, routekaartjes, reisorganisatie en externe contacten:
bestuur Stichting het Panorama

Vibeke Scheffener, Karin van Essen, Wim van Krieken.

Uitgave Stichting het Panorama 2022

Contact info@hetpanorama.nl
Website www.hetpanorama.nl

© Niets uit deze gids mag worden verspreid of vermenigvuldigd zonder schriftelijke toestemming van het bestuur van de Stichting het Panorama.

stichting

h e t p a n o r a m a

